

INFLUENȚA RISCULUI DE CREDIT A ORGANIZAȚIILOR DE MICROFINANȚARE ASUPRA VULNERABILITĂȚII SECTORULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Drd., Vadim LOPOTENCO

Academia de Studii Economice a Moldovei, bd. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Republica Moldova, MD-2005, + 373 22 40-27-09, www.ase.md

Abstract

Today we live in an accelerated life, where the most important factor has become the time. Thus, borrowers prefer credit institutions that can credit them within as little time as possible. Typically, such institutions are microfinance organizations, which in return for higher costs provide loans in short-terms. But the question arises: how risky are the microfinance loans and what is their impact on the banking sector? The purpose of the research is to analyze the influence of credit risk that microfinance organizations have and the extent to which they influence the vulnerability of the banking sector in the Republic of Moldova. The research method will be used the method of comparison, qualitative and quantitative data analysis, deductive and dialectical method. As a result, we will try to determine the problems and perspectives of the microfinance organizations and risk transfer of their activity on the banking sector in the Republic of Moldova, as well as the influence of the microfinance organizations on the vulnerability of the domestic banking sector.

Key words: *banking sector, credit institution, microfinance organization, credit risk, volatility*

JEL CLASSIFICATION: G21, G23, G32

1. Introducerea

La moment, aproximativ 2,5 miliarde de oameni trăiesc în mediu sub doi dolari pe zi - aproximativ o treime din populația lumii [2]. Apariția accesului la piața financiară reprezintă un fel de oportunitate pentru a trece linia sărăciei și, în consecință, de a reduce numărul celor săraci și nevoiași din lume. Activitatea organizațiilor de microfinanțare care activează pe segmentul clasic de piață distruge înțelegerea obișnuită a procesului de creditare. Revoluția microfinanțării a avut loc, în primul rând, la nivel psihologic, și anume prin eliminarea mitului de necreditare a populației sărace, astfel a început procesul de extindere a limitelor pieței financiare - extinderea gândirii financiare între săraci și grupurile dezavantajate de populație. Microfinanțarea este un fel de instrument care permite economiei țării să ajungă la un nou nivel, dar permite, de asemenea, o nivelare a disproporțiilor sociale.

Republica Moldova, fiind o țară în curs de dezvoltare, are un nivel de sarcie înalt. Astăzi, Din ce în ce mai mult, moldovenii solicită fonduri împrumutate nu băncilor, ci altor organizații gata să le împrumute anumite sume, fără confirmări și certificate. În Republica Moldova există o mulțime de astfel de organizații - case de amanet, asociații de economii și împrumuturi și, desigur, organizații de microfinanțare. Acestea, la anumite condiții, oferă banii lor cu împrumut, serviciile lor având avantajele lor, precum și neajunsuri evidente. Beneficiarii de credit nu sunt analizați complex, astfel riscurile generate de organizațiile date sunt înalte, aceste riscuri fiind compensate printr-o dobândă anual efectivă (DAE) foarte înaltă.

2. Analiza riscului de credit a organizațiilor de microfinanțare

Noțiunea de "microfinanțare" este adesea subînțeleasă într-un sens îngust, care implică doar emiterea de împrumuturi mici (credite). Însă, considerăm că noțiunea de microfinanțare ar trebui să fie cuprindă un arial mult mai larg, cu excepția acordarea de micro-credite, serviciile de microfinanțare trebuie să includă, de asemenea, posibilitatea alocării de economii, de asigurare, leasing, garanții, consiliere cu privire la sprijinul financiar pentru întreprinderile mici și altele. O definiție durabilă, general acceptată a microfinanțării nu este, deși toate definițiile investigate au caracteristici comune. O definiție mai complexă poate fi considerată cea oferită de Banca Asiatică

de Dezvoltare (Asian Development Bank) și utilizată în rapoartele lor Programul ONU pentru Dezvoltare (The United Nations Development Program): «microfinanțarea este furnizarea unei game largi de servicii financiare, cum ar fi împrumuturi, depozite, servicii de decontare și de numerar, asigurări etc. pentru gospodării și microîntreprinderi cu un nivel scăzut de venit ». În același timp, propunând utilizarea definiției date în prezenta lucrare, nu vrem să subînțelegem beneficiarii serviciilor de microfinanțare ca având un venit redus. Într-adevăr, multe servicii și programe de microfinanțare sunt concepute pentru un asemenea public, dar, după cum arată experiența țării noastre, beneficiarii serviciilor de microfinanțare nu sunt întotdeauna exclusiv persoane fizice, gospodării și întreprinderi mici, care au venituri mici.

Ca orice instituție financiară, cea de microcreditare trebuie să-și controleze riscurile. Dacă acest proces nu este realizat în mod corespunzător, capacitatea organizațiilor de microfinanțare de a atinge obiectivele financiare și sociale este neglijabilă. Datorită faptului că piața de microfinanțare este o piață relativ tânără, este prea devreme să vorbim despre prezența unei culturi a gestionării riscurilor. Liderii acestei piețe plasează riscurile cu atenția cuvenită, dezvoltând sisteme de reacție timpurie, în timp ce majoritatea participanților la piață nu își dau seama de importanța acestui proces. Cu toate acestea, sistemul de management al riscului este importantă pentru instituțiile de microfinanțare, și ar trebui să fie concepute în mod individual, ținând cont de specificul clienților, metode de creditare, mediul de operare, obiectivele financiare și sociale. Organizațiile de microfinanțare prezintă aceleași riscuri ca și băncile, dar cu o anumită specificitate. Într-un sens larg, riscul unei instituții de microfinanțare înseamnă posibilitatea unor evenimente sau tendințe în curs de desfășurare, care ar putea duce la pierderi viitoare sau pierderea de venituri, precum și o abatere de la misiunea sa [8].

Participanții pe piața financiară recunosc că riscul de credit rămâne cea mai mare amenințare la adresa acestui sector financiar în fața șocurilor de criză.

De obicei, în stadiile inițiale de dezvoltare, majoritatea organizațiilor de microfinanțare s-au concentrat doar pe riscurile financiare, iar din categoria riscurilor financiare - pe riscul de credit. Atunci când cererea de credit a început să crească, aceste organizații s-au confruntat cu un tip special de risc de lichiditate - lipsa fondurilor lichide pentru a satisface nevoile de împrumut. Evoluția în continuare a microfinanțării a îmbogățit conținutul riscurilor. Astfel, în literatura de specialitate, au fost identificate trei categorii principale de riscuri în ceea ce privește organizațiile de microfinanțare: financiare, operaționale și strategice, acestea pot fi vizualizate în tabelul 1.

Tabelul 1. Clasificarea riscurilor de microfinanțare.

Grupa de riscuri financiare	Grupa de riscuri operaționale	Grupa de riscuri strategice
- risc de credit - risc valutar - risc de lichiditate - riscul ratei dobânzii	- risc de personale - riscul informațional - risc tehnic - risc legal	- risc organizational - risc reputațional - risc de reglementare

Sursa: [1].

Există o diviziune mai îngustă care ia în considerare grupul de risc financiar și combină riscurile operaționale și strategice cu un grup de riscuri nefinanciare. Riscurile grupului financiar necesită o abordare individuală în descriere, evaluare și control. Un grup de riscuri nefinanciare poate fi generalizat, motiv pentru care caracteristicile esențiale ale acestor riscuri vor fi descrise mai jos.

Având în vedere faptul că o organizație de microfinanțare formează de obicei un portofoliu mare de împrumuturi mici, aceasta duce la problema minimizării riscului de creditare în primul rând. În același timp, riscul de credit al organizațiilor de microfinanțare are propriile sale particularități, de obicei majoritatea debitorilor săi au un nivel scăzut de alfabetizare financiară. De regulă, primesc împrumuturi negarantate. În cazul neîndeplinirii obligațiilor, organizația nu are

active pentru a recupera chiar o parte din pierderi. Baza de resurse a organizațiilor de microfinanțare pentru creditare este formată din surse precum capitalul (sau acțiunile) propriu, precum și fondurile clienților. În cazul unei scăderi a calității portofoliului de credite, organizațiile de microfinanțare sunt expuse nu numai riscului de neplată a furnizorilor de resurse, ci și riscului de pierdere a reputației, deoarece aceasta duce la o pierdere de încredere. În același timp, organizațiile de microfinanțare, așa cum arată practica, sunt forțați să fie mai flexibili și mai puțin conservatori (exigenți) decât în cazul creditelor bancare tradiționale, ceea ce conduce la creșterea riscului. Astfel este necesar introducerea unor sisteme adecvate de gestionare a riscurilor, care să conțină riscuri excesive de credit.

Deteriorarea calității creditelor duce la pierderi de credite, scăderea veniturilor din dobânzi, deturnarea resurselor organizațiilor de microfinanțare pentru a lucra cu datoriile problematice, creșterea costurilor de operare, reducerea personalului, dezechilibrul fluxurilor de trezorerie ale organizațiilor de microfinanțare și pierderea credibilității de către creditori, investitori și donatori acestor organizații. Ca urmare, o organizație de microfinanțare tulbure pierde personalul cheie și clienții care se îndreaptă către organizațiile de microfinanțare mai fiabile.

Riscurile operaționale sunt asociate cu pierderi din cauza unor defecțiuni software, a unor probleme tehnologice, precum și a factorilor umani. Piața de microfinanțare este dominată de riscuri tehnice și de personal. Orientarea organizațiilor de microfinanțare este alimentată de personal nu întotdeauna calificat, prezența spiritului de întreprindere, și, prin urmare, riscul uman este un impact deosebit de negativ asupra realizării misiunii sale. Modalitate de a reduce riscul dat poate fi un proiect detaliat și funcționarea controalelor interne, alocarea clară a responsabilităților și răspunsul depanat a sistemului în cazul unor circumstanțe neprevăzute.

Riscurile strategice apar cel mai adesea din cauza lipsei de competență și a iresponsabilității conducerii superioare a organizațiilor de microfinanțare. În consecință, pentru a reduce acest grup de riscuri, este important să fie o echipă de manageri cu experiență, claritate în stabilirea obiectivelor și claritate în înțelegerea misiunii.

Pe lângă riscurile interne, există riscuri externe, de exemplu, șocuri economice, războaie. Este dificil să se controleze aceste tipuri de riscuri, însă un sistem adecvat de gestionare a riscurilor poate contribui la minimizarea impactului acestora asupra funcționării organizației de microfinanțare.

Astfel, sistemul de management al riscului este important, deoarece este o parte importantă a organizației pe calea succesului pe termen lung. Cu toate acestea, dezvoltarea unui sistem de gestionare a riscurilor nu este un eveniment, este un proces care trebuie ajustat și îmbunătățit în mod regulat, creând un mediu sigur pentru funcționarea și dezvoltarea efectivă a organizațiilor de microfinanțare.

3. Impactul organizațiilor de microfinanțare asupra băncilor comerciale: cazul Republicii Moldova

Organizațiile de microfinanțare și băncile nu sunt concurenți direcți, deoarece servesc unor segmente diferite ale populației, ci se completează mai degrabă, oferind acces la piața financiară unei game mai largi de persoane. Acesta a fost exact tipul de interacțiune pe piața creditelor pentru bănci și organizațiile de microfinanțare în implementarea ideii de microfinanțare. A spune că teoria complementarității există în forma ei pură în fiecare țară ar fi greșită. Datorită caracteristicilor specifice ale diferitelor țări, procesul de formare și funcționare a organizațiilor de microfinanțare, precum și relațiile cu alte subiecte ale pieței de credit sunt diferite. Spre exemplu în Republica Moldova băncile comerciale atît finanțează organizațiile de microfinanțare, prin acordare de credite, fondurile primite fiind recreditate, cît și prin activități pe piața microfinanțării prin acordarea de credite analizate prin microcredite (se iau în calcul nu doar veniturile oficiale, dar și veniturile tenebre).

Structura și volumul creditelor acordate la 31.12.2016 pot fi vizualizate în figurile 1 și 2.

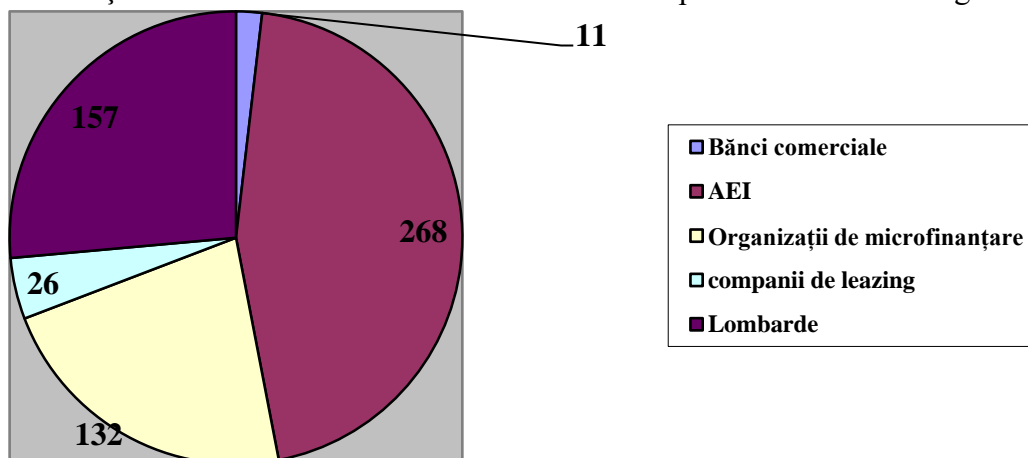

Figura 1: Structura pieței de credite în Republica Moldova

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNM și CNPF

Analizând figura 1 se observă că din cele 614 de instituții de credit din Republica Moldova, cea mare pondere o au AEI (Asociații de Economii și Împrumut). Este necesar de precizat faptul că asociațiile date cuprind un arial mic, cuprins dintr-un sat sau câteva sate din apropiere. Pe locul 2 se află lombardele, care un business mai specific, iar pe locul 3 sunt organizațiile de microcreditare. Analiza portofoliul de credite poate fi vizualizat în figura 2.

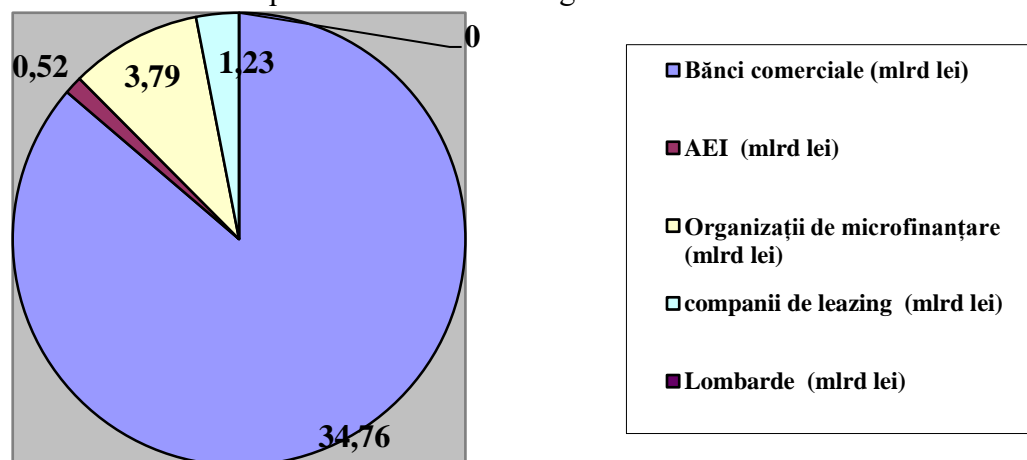

Figura 2. Structura portofoliului de credite a instituțiilor de credit din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNM și CNPF

Analizând activitatea a instituțiilor de credite se observă că băncile comerciale dețin cel mai mare portofoliu de credit, fapt ce este un ucr normal pentru un sector financiar. Pe locul 2 se află organizațiile de microfinanțare, care au un portofoliu de 3,79 mlrd lei.

Principala diferență dintre organizațiile de microfinanțare și băncile este raportul cu clienții lor. Deși băncile lucrează cu clienți foarte diferiți - atât persoane fizice, cât și persoane juridice, de dimensiuni mari diferite, primele pentru ele nu sunt atât de atractive, cum ar fi, de exemplu, firmele mari. Împrumuturile acordate persoanelor fizice reprezintă un mare risc și, de altfel, un randament scăzut, de fapt, a fost destul de evidentă în timpul crizei din trecut. Dar totuși un portofoliul de credite a persoanelor fizice de o calitate înaltă prezintă o valoare foarte importantă din punctul de vedere al diversificării riscurilor. Organizațiile mari sunt mai puțin elastice față de șocuri economice, cât și față de schimbările conjuncturale ale pieții, ceea ce persoanele fizice, cât și

companiile mici o pot face. Pentru organizațiile de microfinanțare, cetățenii obișnuiți și întreprinderile mici sunt principalii clienți. Prin urmare, trebuie să arate o atitudine mult mai loială față de potențialii debitori. Desigur, există o mulțime de diferențe între împrumuturile bancare și cele a organizațiilor de microfinanțare, dar toate acestea "vin" doar din acest punct de vedere.

O deosebire esențială între băncile comerciale și organizațiile de microfinanțare sunt ratele la dobânzi. Astfel dacă DAE la un credit acordat de o bancă comercială la moment este de la 9,5%, atunci DAE la un împrumut acordat de o organizație de microfinanțare este de la 30% și poate ajunge la 330%.

Grupul consultativ pentru sprijinirea persoanelor sărace (CGAP) a consacrat o problemă specială temei de formare a ratei dobânzii pe piața microfinanțării. Nivelul ratelor dobânzilor practicate de organizațiile de microfinanțare este foarte des subiectul unor discuții, neînțelegeri, convingeri. La prima vedere, în procesul de microfinanțare, nu se poate să ne întrebăm cum întreprinderile orientate spre ajutorarea celor săraci pot stabili astfel de dobânzi mari la împrumuturi. De fapt, se pare că pot, iar politica, stabilirea unor rate efective, are un impact pozitiv asupra pieței, spre deosebire de politica subestimării lor artificiale.

La nivel psihologic, sa constatat că principalul avantaj al procesului de microfinanțare pentru cei săraci este disponibilitatea accesului la serviciile financiare, mai degrabă decât costul acestor servicii. Clienții pieței de microfinanțare iau împrumuturi, îi plătesc și, foarte des, se întorc pentru un al doilea împrumut. Acest sistem de comportament reflectă disponibilitatea împrumuturilor și beneficiile utilizării acestora, cât mai mult posibil [4].

Deși organizațiile de microfinanțare le sunt interzise să obțină fonduri de la persoane fizice sub formă de depozite, aceasta nu înseamnă că nu pot atrage aceste fonduri ca investiții. Iată exact momentul în care se află absența unei licențe bancare, care implică controlul asupra activităților organizației din partea Băncii Centrale. Un aspect important este faptul că prevederea pentru asigurarea depozitelor se aplică activităților bancare, dar centrele de microcredite nu se pot lăuda cu acest lucru, ceea ce înseamnă că, dacă un astfel de centru intră în faliment, nimeni nu va returna fondurile investite. Cu toate acestea, unele structuri similare nu păstrează doar tăcerea despre această proprietate, dar uneori se deschid în mod deschis în sine ca bănci, strâng fonduri și se transformă în piramide financiare.

CONCLUZII

În concluzie, trebuie să subliniem că majoritatea experților independenți și participanții pe piață asociază dezvoltarea în continuare a pieței microcreditării cu necesitatea de a susține și a stimula, cât și a controla și analiza în continuu acest proces de către instituțiile statului. În același timp, există un punct de vedere opus: interacțiunea dintre organizațiile de microfinanțare și băncile comerciale este un proces natural care nu necesită influențe externe suplimentare, inclusiv cele de stat. Cooperarea se va dezvolta pe cont propriu, pe măsură ce se dezvoltă afacerile mici și apariției a nișelor profitabile. Un impuls suplimentar și o mișcare în direcția dezvoltării relațiilor cu băncile poate fi politica organizațiilor donatoare și investitorilor. În orice caz, dezvoltarea relațiilor depinde de căutarea unui interes reciproc în stabilirea cooperării dintre bănci și organizațiile de microfinanțare.

Trebuie de remarcat faptul că instituțiile de microfinanțare din Republica Moldova vizează în principal obținerea eficienței financiare, în timp ce o contribuție mai mare la realizarea acestui obiectiv este eficacitatea plasării împrumuturilor și apoi eficiența extragerii veniturilor.

În cele din urmă, după cum arată practica străină, crearea de portaluri de informații și rețele de schimb de informații reprezintă un instrument destul de eficient pentru crearea unor legături durabile între băncile comerciale și organizațiile de microfinanțare. Aceste resurse de informații pot fi fie generale, fie sectoriale. În străinătate, există portaluri speciale pentru microfinanțare.

Este nevoie de o cooperare între băncile comerciale și organizațiile de microfinanțare, din motiv că ele sunt în multe cazuri complementare, astfel clienții se adresează la băncile comerciale

cu cereri de refinanțare de la organizații de microcreditare, din motivul dobânzilor mari ale ultimilor. În același timp în urma analizei efectuate putem spune că organizațiile de microfinanțare din Republica Moldova nu au o influență semnificativă asupra sectorului bancar, acestea avînd o valoare a activelor foarte mică în comparație cu băncile comerciale. Chiar dacă organizațiile de microfinanțare sunt creditate de către băncile comerciale, aceste credite sunt asigurate cu gaj, astfel calitatea portofoliului de credite a unei bănci poate înrăutățită temporar de către riscul de credite gestionat incorect de către organizațiile de microfinanțare.

BIBLIOGRAFIE

1. A Risk Management Framework for Microfinance Institutions // Deutsche Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit (GTZ). July 2000. URL: <http://www.gtz.de>].
2. Advancing Financial Inclusion to Improve the Lives of the Poor, Consultative Group to Assist the Poor (CGAP), Strategic Directions f.y.2014–f.y.2018, may 15, 2013
3. Microfinance Risks. URL: <http://indiamicrofinance.com/microfinance-risks-strategic-riskpart-4.html>
4. Morduch J. The Microfinance Schism, World Development, 2000, 28(4), 617–629
5. Stephanie, C., Rahman, S.M.. Commercialization of Microfinance: Bangladesh. Asian Development Bank, Manila, Philippines, 2002.
6. Sustainable Expansion Strategies. Case Studies of 18 Regional Leaders in Microfinance. Summary Version. Microfinance Centre for Central and Eastern Europe and the New Independent States, May 2003.
7. The State of Microfinance in Central and Eastern Europe and the New Independent States. CGAP, Washington. D.C., 2003.
8. Криворучко С., Абрамова М., Мамута М., Тенетник О., Шакер И. Микрофинансирование в России. In: Центр исследований платежных систем и расчетов, Москва, 2013, стр. 66-67, 90-100, 131-132